

MORDERSTWO (109) *sb n*

morderstwo (108), **mordestwo** (1); morderstwo : mordestwo *MurzNT* (1:1).

Oba o jasne; -é- (3) KochFr, KochPij, SarnStat -e- MurzNT (2).

sg N morderstwo (13). ◇ G morderstwa (24). ◇ D morderstwu (2). ◇ A morderstwo (17). ◇ I morderstw(e)m (10). ◇ L morderstwie (5). ◇ pl N morderstwa (15). ◇ G morderstw (2). ◇ D morderstwóm (1). ◇ A morderstwa (15). ◇ I morderstwy (4). ◇ L morderstwách (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (jeden z niżej notowanych przykładów) – XVII (z Cn) – XVIII w.

1. *Okrutne pozbawienie kogoś życia; caedes Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz; latrocinium BartBydg, Mącz, Calep; homicidium Vulg, Modrz, Calep; plaga Vulg, PolAnt; interfectio, nex PolAnt; clades Mącz; atrocitas, barbaries, crudelitas, diritas, feritas, immanitas, saevitia Cn (100) : BartBydg 80; Iako téż i wtę mądácie ktory mężóboítwa zakazuje/ ífz oni tilko i/ o mordeftwách wykładali *MurzNT* 18v; *LubPs* D2; Y Krolował ná miefcu iego/ á włożył ná fię koronę Aziyfką/ y vczynił morderftwo wielkie [*plaga magna; wielką porażkę WujBib*] w ziemi. *Leop* 1. *Mach* 13/32; *RejZwierz* 117; *BibRadz* 2. *Par* 19/10, I 243d *marg*, 2. *Mach* 12/16, *Act* 9/1; morderftwá téż *non exilio*, iáko v Rzymiánow było/ ále *fundo turris*, do roku y do fześci niedziel íeft íkarano *OrzRozm* L; Importat clades discordia civilis, Roftyрки mieyskie wnořą wiele morderftwá złego. *Mącz* 313d, 40b; *RejPosWstaw* [143⁴]v; *BudBib Ex* 12/13, 2. *Mach* 12/16; *CzechRozm* 239v; Což ma pienezne karanie zá morderftwo po łobie okrom dawnořci á mnoftwá wołaiących? *ModrzBaz* 30, 70v, 140v, 144; Atila Krol Węgiérki [...] wielkie morderftwá w záchodnich páńftwách Rzymfkich czynił. *StryjKron* 51 *marg*; *CzechEp* 90, 91 *marg*, 165; *ReszPrz* 63; *GórnRozm* Fv; Latrocinor – Morderftwem fię bawię zbiám. *Calep* 585b, 486b; A Száweł dychaiác íelzce groźbami y morderftwem [*caedis*] przeciw vczniom Páńfkim; przyřzedfzy do Arcykápłaná/ prořil v niego líftow do Dámáfzku do boźnic *WujNT Act* 9/1, s. 469 *marg*; *SarnStat* 611; *KlonKr* A2.*

morderstwo między kim (1): Bacząc Lácinnicy y Niemcy íz nierząd á morderftwo miedzy Konřtántynopolfkimi Cefárzmi/ vbieźeli im miáfto Konřtántynopole/ íceptrum y koronę wzyęli. *BielKron* 169v.

morderstwo nad kim (10): *LibLeg* 11/64; lud pópolity złękły mordowáli/ ktory fię im náwinął żadnemu nie przepuřcił/ (*marg*) Morderftwo nád Troiány. (–) řcináli/ bráli/ dzyeci przed mátkami fiekli *BielKron* 60, 354v; *RejAp* 108, 167; *BielSpr* 46v; *BudBib* 2. *Mach* 4/36; *SkarŻyw* 58, 179, 274.

morderstwo czyje [= przez kogo dokonane] [w tym: pron poss (4), aiposs (2), G sb (1)] (7): A tu w nim [*psalmie*] íeft proźbá ku Pánu Bogu/ przeciwko morderftwu Antichriřtowemu *LubPs* C2v; A Pan morderftwo iego [*sanguinem eius; krew iego WujBib*] obroci ná głowę iego: ábowiem tárgnął fię ná dwu mężow řpráwiedliwřzych y lepřzych niźeli řam *BibRadz* 3. *Reg* 2/32; *RejAp* 129v; *RejPos* 302v; *CzechEp* 20; *LatHar* 622; *PowodPr* 30 *marg*.

morderstwo czyje [= na kim dokonane] [w tym: G sb (2), ai poss (1)] (3): *KromRozm* I M4; nie przyřtoyne á nieřpráwiedliwe morderftwo mężá onego [*viri iniustam necem; niřpráwiedliwe ták zacného mężá zabićie WujBib*] z ciężkóřciá á niewdzięcznie przyimowáli. *BudBib* 2. *Mach* 4/35; *SkarŻyw* 306.

W połączeniach szeregowych (24): BierRozm 9; MurzNT 88v; APellować żaden niemoże [...] W íprawách theż hániebnych gdzieby komu ízło o gárdło/ to íest/ ten złoczyńcá ná ktorego íest złoczyńtvo íáwńie mężoboyftwá/ cudzołoftwá/ gwałtu/ morderftwá/ y innego kthorego hániebnego vczynku GroicPorz cc2v, m3v; Ale krzywoprzyíeftwó/ kłamftwo/ mężoboyftwo/ złodzieyftwó/ cudzołoftwó íię mnożyło/ á bywáią częfte morderftwá [sanguines in sanguinibus] BibRadz Os 4/2; BielKron 227v, 255; Grassatio, Łup / drapieftwo/ puftoízenie/morderftwo. Mącz 148d; RejAp 171; RejPos 34, 78v, 79; Pátrzayże záíię íákie morderftwá/ cudzołoftwá/ pychy/ łákomftwá/ á dziwne nieípráwiedliwóíci miedzy námi vroftý? RejZwierc 260; CzechEp 26; ReszPrz 70, 73; ReszList 150, 153; BielSjem 19v; KochPij C2; Bo z wñetrzrznóíci íercá człowiczego wychodzą myíli złe; cudzołoftwá/ porubftwá/ morderftwá [homicidia; mężobóyftwá WujBib] złodzieyftwá/ łákomftwá/ złoíci/ zdrádá/ niewftýdy/ oko złe/ bluźnierftwo/ pychá/ ízaleńftwo. WujNT Mar 7/21, Rom 1/29, Gal 5/21; SkarKaz 2b.

W charakterystycznych połączeniach: morderstwo wielkie (więtsze) (7); morderstwo (po)czynić (uczynić) (9), okazać, płodzić (2); kochać się w morderstwie.

Zwrot: »morderstwo cierpieć« (1): y [chrystyjanie] rádzey od nich [Żydów] morderftwo cierpią/ niżby íámi kogo mordowác mieli CzechRozm 112v.

Wyrażenia: »morderstwo bezbożne« (1): Ale íz oni [Żydzi] to mówią/ pochwaláiąc íeízcze w tym przodki íwe: ná ktorych złoíć y morderftwo bezbożne zezwaláią [...] przeto grzechu wolnymi nie íą CzechRozm 171v.

»morderstwo nieczłowieczeńskie« (1): nád drugiemí morderftwo vczynili nieczłowieczeńskie. BielSpr 46v.

»nieprzystojne morderstwo« (1): íkárzyli przed nim o nieprzyftoyne morderftwo [sine causa... interfectus; nieípráwiedliwe zábićie WujBib] nád Oniaízem. BudBib 2.Mach 4/36.

»okrutne, srogie, nielitoíciwe morderstwo« [szyk 2:1] (1:1:1): BielKron 204v; RejPos 56v; Od wíela ludzi też to wíemy/ że roki/ niewiem ktorego Powiaáu/ dla írogie⁸⁰ morderftwá ímętné á záłóíne były. ModrzBaz 141.

Szeregi: »morderstwo a drapieftwo; drapieftwo z morderstwem« (1;1): Záítárzáły obyczay ludu temu/ pod ípołobem żołnierskim drapieftwo s morderftwem płodzić. Mącz 387b, 29d. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»gwałt a (i) morderstwo« [szyk 2:1] (3): Tám Ruí bez wftýdu íie záchowálá/ czyniąc gwałty y morderftwá rozmáíte nád póípolitym ludem w wíelkíey Polízcze. BielKron 354v; RejAp 167; LatHar 598. [Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.].

»morderstwo, kradzież (a. złodziejstwo)« (2): Latrocinium, Morderftwo/ krádziefz Mącz 185c; Calep 585b. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.].

»łupieftwo a (i) morderstwo« (2): Sthey przyczynny Márkomani/ Węgrzy/ Políkę íćííńęli wíelkím łupieftwem á morderftwem ze wízech ítron BielKron 341; LeoVPrzep D4v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.].

»morderstwo albo okrucieńftwo« (1): mroz wftýtkich przyrázi/ íz przypáínie íákie morderftwo álbo íákie okrucieńftwo íwiátá tego RejZwierc 261. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»morderstwa i porażki« (1): Bo gdy swoie imię rozślawić chcą/ tedy swych obywatelów mąietność y zdrowie w niebezpieczność wdawają. morderstw y porażkami [caedibus ac cladibus] obu stron niezmiernymi/ wżytkie mieyscá nąpełniąją *ModrzBaz* 106v.

»prze(na)śladowanie i morderstwo« [szyk 2:1] (3): Z przodku stąrał sye o to yawnie przez żydy y pogány wśfelákim przenąśladowáním y morderstwem krześciánow/ áby wyarę krześciánfką zniśczył *KromRozm I M4; CzechEp* 20, 22.

»morderstwo i rozruch« (1): Wypuścił im tedy [*Piłat*] onego/ ktory dla morderstwa y rozruchu do ciemnice był wádzony *LatHar* 724.

»szkody i morderstwa« (1): niezliczone szkody y morderstwa vbogim ludziem póspolitym/ y swoim przyacielom poczynili *BielKron* 237. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»morderstwo i tyranstwo« (1): iż teraznieysza Rzymfkich Kátolikow írózła y iádowitsza niż Káimowá sprawá/około morderstwa y tyranstwa niepohámowane⁶⁰ *CzechEp* 36.

»walka, morderstwo« (1): Boday zdechł kto się naprzód złotá rozmilował [...] Ztąd walki/ ztąd morderstwa *KochFr* 18.

»morderstwo a (i) zabijanie« [szyk 2:1] (3): iż wiethse morderstwa i zabiania thim się mnoza is pokuthi i vsthawi thei podle vstavienia prawa niecierpią *ZapWar* 1545 nr 2646; *Leop Esth* 9/18; *WujJud* 53. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»złość i morderstwo« (1): *CzechRozm* 171v cf »morderstwo bezbożne«.

W przem (1) : Abyś nie był pełnym iádu y morderstwa wrzodem/ Ale łobie y z drugimi k lepszemu POWODEM. *NiemObr ktv*.

2. Męczenie; durities Vulg; cruciamentum poena, supplicium, tormentum Cn (8) : Piśze Nauklerus w swoiey Kronice/ przecz Pan Bog dopużczał ná Krześciány takie morderstwa ná ten czás *BielKron* 155; wżytki członki iego z stávow wyciągnąwży/ na fkorupách ostrych grzbiet iego położyli. Y innych mu wiele morderstw zádawali/ ná koniec głodem morzyli. *SkarŻyw* 47; O czárci [...] czemu takiego morderstwa nád temi dokázuiecie/ ktore do swego mieśzkánia závleczenie? *LatHar* 152.

morderstwo czyje [= przez kogo dokonane] (2): Rzekł do niego Pan: Widziałem vtrápienie ludu mego w Egiptcie/ y słysiałem krzyk iego/ dla morderstwa [propter duritiam; dla surowości *WujBib*] tbych ktorzy są przełózeni nád robotámi. *Leop Ex* 3/7; *SkarŻyw* 152.

morderstwo czyje [= na kim dokonane] (1): Bo krolestwa ná ziemi nie są státeczne/ wżytki z fráfunkámi y morderstw y ludzkimi y obciążeniem vbogich. *SkarKaz* 244b.

Wyrażenie: »morderstwo ogniowe« (1): A gdy przyśzedł lud póspolity [do *Nerona*] nárzekác o taką zágubę á morderstwo ogniowe/ záprzał by to on kazał vczynić/ ále zrzádził fáłszywe świádky/ ktorzy tę winę wkładáli ná Krześciány *BielKron* 145.

Szeregi: »frasunek i morderstwo« (1): *SkarKaz* 244b cf *morderstwo czyje* [= na kim dokonane].

»morderstwo i męczenie« (1): ále gdy tym nic nieśpráwił/ do innego się obyczáiu vciekł: do morderstwa y nieznośnego męczenia. *SkarŻyw* 207.

3. Coll. Ogól moderców (1) : obaczywży rzecz póspolitą Rzymfką vdręczoną/ rzucili sie ná ich páństvá z rozmáitym morderstwem/ iáko Wándáli/ Sydones/ Burgundy/ zbierána družyná [...] wielkie szkody czyniąc przez miecz á ogień *BielKron* 338.

Synonimy: 1. męzobojstwo, pogrom, porażka, zabicie; 2. katownia, męka.

Cf **MORD, MORDOWANIE**